

4V-hanke
Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin

Kestävä kehitys mukaan toiminnansuunnitteluun

Taustamateriaali 2011 / www.4v.fi/julkaisut

Milla Talja, 4V-hanke

Tavoite: Koulutuksen tarkoituksena on tarjota osallistujille ideoita ja työkaluja kestävän kehityksen edistämiseen järjestössä, yhdistyksessä tai muussa vapaaehtoistoiminnassa

Koulutuksen kesto: noin 2 tuntia, keskusteluun käytettävästä ajasta riippuen

Kohderyhmä: järjestöjen edustajat ja aluetyötä tekevät kaupungin työntekijät, jotka pyrkivät edistämään kestävää kehitystä järjestö-, yhdistys- ja asukastoiminnan parissa.

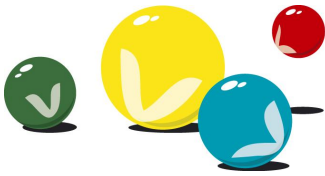
Suosittelun ryhmäkoko: 25 henkilöä

Tämä on *Kestävä kehitys (keke) mukaan toiminnansuunnitteluun* -koulutuksen taustamateriaali. Materiaalissa on pohjustettu kutakin diaa niin, että sen pystyy esittelemään aiheeseen muuten perehtymättä. Esimerkiksi dian kolme kohdalla käsiteltävät asiat on merkitty materiaaliin otsikon: DIA 3 alle. Useassa diassa on myös ehdotettu, joitakin aiheeseen liittyviä kysymyksiä, joiden avulla ryhmää voidaan innostaa keskustelemaan ja jakamaan omia kokemuksiaan.

Taustamateriaalia ei tarvitse käydä koulutuksessa kokonaan läpi, mutta se toimii kouluttajan tukena lisäkysymyksissä ja koulutuksen valmistelussa.

Tarvittavat varusteet:

- kahden värisiä papereita (esim. A4). 6kpl molempia värejä, jos ilmoittautuneita n.25kpl.
- kyniä
- tietokone ja videotykki diaesitystä varten

4V-hanke
Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin

DIA 1 Otsikko

Esittelykierrros. Osallistujat voivat kertoa itsestään sekä oman taustaorganisaationsa ekoteoista, jotta päästään virittäytymään aiheeseen.

DIA 2 Ohjelma

Koulutuksen tarkoituksena on käydä läpi kestävästä kehityksestä ja antaa käytännön vinkkejä kestävästä kehityksestä huomioimiseksi järjestön toiminnassa. Tavoitteena on saada kestävästä kehityksestä toteuttaminen helpoksi ja mielekkääksi osaksi järjestön arkea.

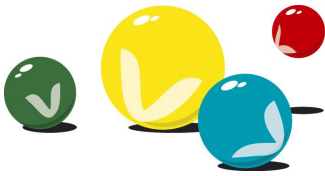
Koulutuksen lähtökohtana on, että koulutukseen osallistujat ovat asiantuntijoita käytännön työssä ja erilaisten ryhmien sekä järjestöjen kohtaamisessa. Siksi tavoitteena on antaa ääni hyville ideoille ja toteutuneille, onnistuneille käytännöille sekä samalla vaihtaa kokemuksia osallistujien välillä.

DIA 3 Keskustellaan ryhmissä

Osallistujia pyydetään muodostamaan 3–4 henkilön ryhmiä. Ryhmissä keskustellaan siitä, millainen on ryhmäläisten ajatus unelmajärjestöstä. Ryhmille jaetaan kaksi mielellään eri väristä lappua. Toiselle he voivat kirjoittaa keskustelussa heränneitä ajatuksia siitä, millainen on unelmajärjestö. Toiselle lapulle kirjataan ajatuksia järjestöstä, jossa he eivät haluaisi toimia eli kauhukuva järjestön toiminnasta.

Ryhmillä annetaan aikaa työskennellä n. 10 minuuttia, jonka jälkeen käydään ryhmätöitä yhdessä läpi. Tässä vaiheessa esille **dia 4**. Kukin ryhmä kertoo yhden asian, joka heistä kuvastaa unelmajärjestöä. Sen jälkeen mietitään diassa neljä olevan taulukon avulla, mihin kestävästä kehityksestä osa-alueeseen esiin nostettu asia ensisijaisesti kuuluu. Usein niin sanotusti oikeaa vastausta ei ole. Asiat voidaan näkökulmasta riippuen nähdä kuuluvaksi useampaankin kestävästä kehityksestä osa-alueeseen.

Kauhukuvia järjestöstä ei välttämättä tarvitse käydä yhdessä läpi. On hyvä kuitenkin mainita, että toisinaan tavoitteet on helpompaa muodostaa miettimällä minkälaisia toimintoja ei ainakaan saisi olla.

4V-hanke
Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin

Tässä joitakin esimerkkejä siitä, mitä koulutukseen osallistuneet ovat kertoneet unelmajärjestöstään ja mihin kestävän kehityksen osa-alueeseen asioiden on katsottu kuuluvan:

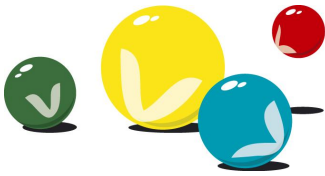
- kaikki saavat tulla mukaan (sosiaaliset näkökohdat - mahdollisuus osallistua)
- hyvä toimintaidea (usein toimintaidea liittyy sosiaaliin näkökohtiin: esimerkiksi arjen sujuvuuden parantamiseen jollakin tietyllä kohderyhmällä. Toimintaidea voi kuitenkin liittyä myös ympäristönäkökohtiin tai taloudellisiin näkökohtiin kuten työllisyyden parantamiseen.)
- tarpeeksi tekijöitä (tämäkin liittyy etupäässä sosiaaliin näkökohtiin, oleellista on jakaa vastuuta, jolloin vanhat aktiivit jaksavat paremmin ja uudet sitoutuvat paremmin toimintaan.)

DIA 4: Kestävän kehityksen osa-alueet

Ympäristönäkökohdat: Luontoa ja ympäristöä käytetään niin, etteivät luonnon ainutlaatuisuus tai ympäristön kantokyky vaarantuisi. Erityisesti kiinnitetään huomiota uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöön sekä tuotanto- ja kulutustapoihin.

Sosiaaliset (ja kulttuuriset) näkökohdat: Sosiaalisesti kestävä kehitys pyrkii tasaamaan hyvinvoinnin jakautumista eri ihmisryhmien kesken eli se on hyötyjen ja haittojen tasapuolista jakautumista. Tavoitteena on kehittää osallistumista ja vahvistaa vaikuttamisen kanavia, jotta ihmiset saisivat paremmin äänensä kuuluviin. Tasa-arvo on keskeinen käsite sosiaalisesta kestävydestä puhuttaessa. Tasa-arvoa on niin yksilöiden kuin sukupolvien välillä ja alueellisesta globaaliin. Käytännössä sosiaalinen kestävyys järjestön toiminnassa käsittää muun muassa terveydestä ja turvallisuudesta huolehtimisen sekä jäsenien että jäseniksi pyrkivien tasapuolisen kohtelun. Sosiaaliseen kestävyteen kuuluu osana myös kulttuurinen kestävyys, jossa erilaiset kulttuuritaustat ja paikallinen kulttuuri-identiteetti nähdään rikkautena ja vaalimisen arvoisina.

Taloudelliset näkökohdat: Taloudellinen kestävyys kulkee yleensä käsi kädessä muiden tekijöiden kanssa. Talouskasvu pitäisi pyrkiä toteuttamaan niin, että uusiutuvia luonnonvaroja (metsät, kalakannat jne.) ei käytetä nopeammin kuin mitä ne pystyvät

4V-hanke
Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin

uusiutumaan ja uusiutumattomia (mineraalit, öljy jne.) luonnonvaroja jätetään myös tuleville sukupolville. Taloudellisesti kestävä toiminnan tavoitteena on myös saada ympäristöhaitat (kuten erilaiset ilmansaasteet) kuriin ja haitoista syntyvät kustannukset sisällytettyä niitä aiheuttavan toiminnan hintoihin.

Kestävä kehityksen kolme näkökulmaa menevät käytännössä voimakkaasti limittäin ja toiminnan vaikutuksia pitäisikin aina pohtia kaikkien kolmen näkökulman kautta. Esimerkiksi ilmastonmuutoksella on ympäristömuutosten lisäksi huomattavia taloudellisia ja sosiaalisia haittavaikutuksia.

DIA 5 Kestävä kehitys -määritelmä

Yhdistyneiden kansakuntien kokouksessa 1987 Gro Harlem Brundtland määritteli kestävä kehityksen tarkoittavan "Kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa"

Tämän jälkeen useat eri tahot ovat pyrkineet tarkentamaan määritelmää.

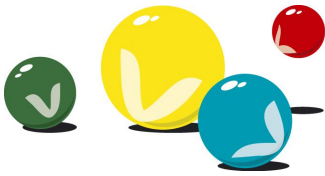
DIA 6 Keke-toiminnan hyötyjä: ympäristöetuja

Toimintomme vaikuttavat niin lähiympäristöömme kuin koko maapalloonkin.

Ilmastonmuutokseen eniten vaikuttavia toimintoja ovat energian ja sähkön käyttö esimerkiksi asuntojen lämmityksessä sekä liikkuminen. Myös ruoan valmistus tuottaa paljon päästöjä. Lähiympäristön ilmanlaatua puolestaan saattavat pilata moottoriajoneuvojen päästöt sekä pienpoltosta (takat, hellat, nuotiot) syntyvät päästöt. Muunlaisia ympäristöhaittoja ovat muun muassa roskat ja melu sekä maaperää ja vesistöjä pilaavat kemikaalit ja suolat. Luonnonvarojen liikkakäyttö ja luonnonvaraisten elinympäristöjen pieneneminen ja pirstaloituminen vähentävät luonnon monimuotoisuutta.

Monilla pienillä ja vähän suuremmilla teoilla näitä vaikutuksia voidaan kuitenkin pienentää.

Lähiympäristön ilmanlaatua parannetaan kulkemalla lyhyet matkat auton sijasta kävellen tai pyörällä. Samalla myös ilmastonmuutokseen vaikuttavat päästöt pienenevät ja kunto

4V-hanke
Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin

kasvaa (ks. dia 8). Usein vieraat asiat tuntuvat haastavilta. Siksi järjestön kannattaakin pyöräilyä ja kävelyä edistääkseen järjestää vaikka yhteinen pyörä- tai kävelyretki.

Pidemmillä matkoilla joukkoliikenne ja kimpakyydit ovat hyviä vaihtoehtoja.

Esimerkki

Ympäristötieteiden ainejärjestö Myy ry vaihtoi perinteisen pikkujouluviikonloppunsa kuljetukset yksityisautoista tilausbussiin. (Julkiset kulkuneuvot eivät liikennöi paikalle viikonloppuisin). Järjestö laski, että vaikei bussia saataisikaan ihan täyteen, päästöt olisivat puolet pienemmät kuin jos matka olisi tehty henkilöautoilla joissa 3 matkustajaa/auto. Näin myös varmistetaan, että kaikki halukkaat pääsevät paikalle, vaikka eivät omistaisikaan autoa. Joka vuosi tietysti kuitenkin tähdätään siihen, että bussi saataisiin täyteen.

Järjestö tekee 82km matka puolitäydellä linja-autolla:

päästöt (co₂/ekv.) 1kg/km * 82 km = 82 kg

Henkilöautoilla, joissa 3 matkustajaa:

päästöt (co₂/ekv.) 0,172kg/km*12 autoa *82km = 169 kg

Päästövähennys 87 kg (vrt. keskiarvo suomalaisen päästöt 13 000kg/vuodessa)

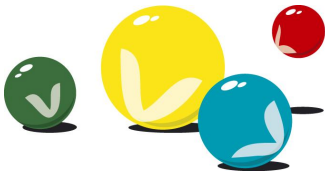
Lähde: Lipasto 2009, laskelmissa käytetty EURO2 luokan maantieajon päästöjä.
Ympäristötieteiden opiskelijat Myy ry.

Esimerkiksi Motivan "Matkalla Suomessa" -pelin avulla voidaan verrata eri kulkumuodoilla liikkumiseen kuluva aikaa, rahaa ja aiheutuvia päästöjä.

<http://www.motiva.fi/matkallasuomessa>

Henkilökohtaisista jokapäiväisistä toiminnoista aiheutuvat hiilidioksidipäästöt kukin voi laskea esimerkiksi Helsingin Sanomien hiilijalanjälkilaskurin avulla.

<http://hiilijalanjalki.hs.fi/calculator/main>

4V-hanke
Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin

Luonnonvarojen kulutusta voidaan vähentää ostamalla käytettyjä tuotteita sekä vähentämällä kertakäyttöisten tuotteiden käyttöä. Hyvä vinkki niille tapahtuman järjestäjille, jotka pitävät tiskaamista ongelmallisena, on pyytää tapahtuman osallistujia tuomaan omat ruokailuvälineensä.

Dia 7 Keke-toiminnan hyötyjä: taloudellisia etuja

Monilla kestävästä kehitystä edistävillä toimenpiteillä voidaan myös säästää tai jopa ansaita rahaa. Esimerkiksi vähällä käytöllä olevia järjestön omistamia tiloja ja tavaroita kannattaa vuokrata tai lainata edelleen. Näin voidaan ansaita järjestölle lisätienestiä tai vaikka oikeus vastavastavuoroisesti käyttää joitakin toisen järjestön tavaroita. Mitä vähemmän tiloja ja tavaroita joudutaan rakentamaan, sitä vähemmän kuluu luonnonvaroja. Lainaus ja vuokraustoiminnalla voidaan myös monipuolistaa niin omia kuin lähijärjestöjenkin toimintamahdollisuuksia.

Kysymyksiä: *Lainataanko tai vuokrataanko teidän järjestöissä tavaroita ja/tai tiloja?*

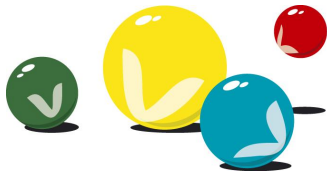
Mitkä tavarat sopivat lainaukseen tai vuokraukseen?

Tavaroiden lainaamisen ja vuokraamisen onnistumiseksi kannattaa toiminnasta tehdä selvät säännöt. On hyvä myös valita yksi vastuuhenkilö, joka huolehtii lainausten kirjaamisesta muistiin sekä tarkastaa tavaroiden/tilan kunnan ja huolehtii tarvittaessa huollosta.

Osuuskunta-muotoisen omistuksen etu on, että kaikilla on motiivit huolehtia laitteen kunnossa pysymisestä.

Yhteisillä kuljetuksilla säästetään bensarahoja ja erityisesti lasten harrastuksissa myös aikaa, kun jokaisen vanhemman ei tarvitse lähteä viemään omaa lastaan, vaan kukin vanhemmista huolehtii kuljetuksista vuorollaan.

Järjestön sähkölaskua puolestaan voidaan pienentää noin 10 % sammuttamalla valot ja laitteet (myös ns. standby-tilat), silloin kun laitteita ei käytetä.

4V-hanke
Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin

Jääkaappi kannattaa ottaa pois päältä silloin kun tila on pidempiä aikoja tyhjiällä

Esimerkki

Jääkaappi kuluttaa sähköä 0,8 kWh/vrk.

Jääkaappi otetaan pois päältä kesän ajaksi (3kk) jolloin järjestötilaa ei käytetä:

0,8 kWh/vrk x 0,10 €/kWh x 90 vrk= **säästö 7,20 €**

Lähde: Adato Energia, Motiva ja Työtehoseura: Kodin energiaopas

DIA 8 Keke-toiminnan hyötyjä: sosiaalisia etuja

Monipuolinen ja eritaustaisista ihmisistä koostuva jäsenistö on järjestölle suuri rikkaus. Asioiden suunnitteluun saadaan tällöin useampia näkökulmia ja toimintaa voidaan helpommin kehittää laajempaa kohderyhmää kiinnostavaksi.

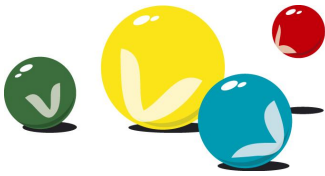
Järjestön toiminnassakin on hyvä muistaa yhdenvertaisuuslaki, jonka mukaan ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Lisätietoja:

sisäasiainministeriön yhdenvertaisuussivustoilta <http://www.yhdenvertaisuus.fi/>

yhdenvertaisuustoiminta järjestössä <http://www.alli.fi/yhdenvertaisuus/>

Monilla kestäväen kehityksen toimilla voidaan myös parantaa jäsenistön terveyttä. Pyöräilemällä ja kävelemällä lyhyet matkat, kestävyyskuntoa tulee harjoitettua kuin huomaamatta. Säännöllinen liikunta ehkäisee monia sairauksia ja parantaa muun muassa unen laatua. UKK instituutin liikuntapiirakan suositusten mukaisesti viikon liikunta-annokseen olisi hyvä kuulua kaksi lihaskuntoa ja liikehallintaa parantavaa harjoituskertaa, noin tunti juoksua, pallopelejä tai muuta rasittavaa liikuntaa sekä 2,5 tuntia kestävyyskuntoa kohottavaa liikuntaa. Valitsemalla portaat hissien sijaan myös osa

4V-hanke
Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin

rasittavan liikunnan tarpeesta kertyy päivän normaaliaskareiden lomassa. Lisätietoja <http://www.ukkinstituutti.fi/>

Kun kaikilla on mahdollisuus osallistua järjestön toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen, toimintaan sitoudutaan paremmin ja yhteenkuuluvaisuuden tunne kasvaa.

JALOITTELUTAUKO, joka voidaan toteuttaa esimerkiksi janaharjoituksen avulla. Koulutustilaan piirretään näkymätön jana eli sovitaan, missä päät ja keskikohta ovat. Osallistujat asettuvat janalle siihen kohtaan, kuinka hyvin he kokevat omassa järjestössä/ryhmässä kestävän kehityksen asiat otettavan huomioon. Jana puretaan keskustelemalla keke-myönteisen toiminnan haasteista. Koetaanko samat asiat vaikeiksi? Miksi?

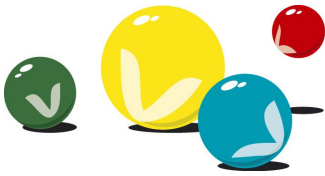
DIA 9 Mistä aloittaa

Toiminta kannattaa aloittaa asettamalla sille realistiset tavoitteet. Tavoitteita voidaan valita yhdestä teemasta esim. energian säästö tai liikkuminen. Vaihtoehtoisessa voidaan myös pyrkiä esimerkiksi siihen, että tietyssä tapahtumassa tai yhdellä toimintakerralla huomioidaan kestävän kehityksen aspekteja mahdollisimman laajasti (teemoja ja tavoitteita dia 10–11). Valitun tavoitteen pohjalta kannattaa myös miettiä keiden kanssa aihetta olisi hyödyllisintä lähteä edistämään (dia12).

Tavoitteiden asettamisen jälkeen voidaan tehdä suunnitelma siitä, mitä tehdään sekä miten. Tärkeää on myös jakaa vastuut ja miettiä, mitä muita resursseja toimintaan tarvitaan (tavaroita, rahaa, henkilöitä jne.)

Jo heti alusta lähtien kannattaa miettiä myös, miten toiminnasta saataisiin hauskaa ja mukaansatempaavaa. Esimerkiksi erilaisten kilpailuiden, sekä toiminnallisten ja kokemuksellisten toimintojen avulla kestävän kehityksen käytäntöjen käyttöönottoon voidaan saada uutta intoa.

Kysymys: *Minkälaisissa hauskoissa kestävään kehitykseen liittyvissä tempauksissa sinä/teidän järjestö on ollut mukana?*

4V-hanke
Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin

DIA 10-11 Teemoja ja tavoitteita

Dioissa 10 ja 11 on kerrottu esimerkkejä erilaisista teemoista ja tavoitteista. Osoitteesta www.4v.fi/jarjesto-opas löytyy *kestävän toiminnan tarkastuslista*. Järjestössä voidaan listan avulla käydä läpi, miten ympäristönäkökohdat on jo huomioitua toiminnassa sekä mitkä asiat puolestaan voisivat olla sopivia kehityskohteita. Sivuilta kohdasta *Eväitä suunnitteluun* löytyy myös hyvät käytännöt *Innostaminen ja palkitseminen järjestössä* sekä *Yhdenvertaisuuden edistäminen järjestössä*. Nämä käytännöt tarjoavat vinkkejä siihen, miten sosiaalista kestävyyttä järjestössä voidaan edistää.

DIA 12 Kohderyhmä tavoitteen mukaan

Kohderyhmä, jonka kanssa asiaa lähdetään edistämään, kannattaa valita kehityskohteen mukaan. Esimerkiksi jätteen synnyn ehkäisyyn ja lajitteluun liittyvät ohjeet koskevat kaikkia, jotka käyttävät tilaa. Sen sijaan esimerkiksi kimppakyytien lisäämisestä kannattaa keskustella erityisesti jäsenistön autoilevien jäsenten kanssa tai lasten autoilevien vanhempien kanssa. Tapahtuman kestävän kehityksen käytännöistä puolestaan on tärkeä tiedottaa kaikkia tapahtumaan tulevia järjestäjiä ja talkoolaisia. Tapahtuman ympäristökäytäntöjen edistämisestä löytyy myös oma koulutuspakettinsa *Ympäristöystävällinen tapahtuma - suunnittele ja toteuta!*

DIA 13 Esimerkkinä energian säästö ja jätteen lajittelu toimitilassa

Tässä kohtaa esitellään yhden keke-toimenpiteen toteuttamiseen kuuluvat vaiheet alusta loppuun.

1. Aluksi valitaan 2-4 henkilön työryhmä edistämään asiaa
2. Työryhmä kartoittaa miten asiat on nyt huomioitu
  - vetääkö ikkunoista
  - onko jätteelle järjestetty lajittelupisteet jne.
3. Korjataan huomautet puutteet
  - järjestetään tarvittavat lajitteluastiat
  - talonmiehelle tai isännöitsijälle ilmoitetaan puutteista ja vioista
4. Tehdään ohjeet tilan käyttöön
5. Informoidaan jäsenistöä uudistuksista esimerkiksi jonkun järjestön perinteisen tapahtuman yhteydessä. Palkitaan tapahtumassa työryhmä hienosta työstä.

DIA 14 Muita esimerkkejä

Valmiita toimintamalleja sekä muiden järjestöjen kokemuksia kestävästä kehitystä edistävästä toiminnoista löytyy osoitteesta www.4v.fi/hyvatkaytannot muun muassa hakusanalla järjestöt. Jotakin tiettyä asiaa esittelemään voidaan pyytää myös vierailija toisesta järjestöstä.

DIA 15 Miten saada muut mukaan toimintaan?

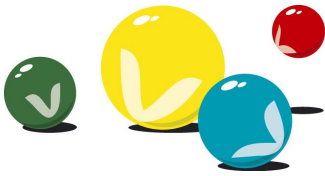
Hienoimmastakaan kierrätysjärjestelmästä, periaatepäätöksestä tai hankintaohjeesta ei kuitenkaan ole hyötyä ellei jäsenistö ole tietoinen asiasta tai kiinnostunut noudattamaan uusia ohjeita. Tässä on muutamia hyväksi koettuja keinoja muiden innostamiseen:

1. Tee tavat näkyväksi
2. Haasta muut mukaan ja verkostoidu
3. Hyödynnä muutos (esim. siirtyminen uusiin toimitiloihin)
4. Seuraa ja anna palautetta
5. Ota keke osaksi järjestön arkea

On myös hyvä muistaa, että toisinaan laatu korvaa määrän. Jo muutaman innostuneen ihmisen saaminen mukaan suunnittelemaan ja toimimaan saattaa olla paljon arvokkaampaa kuin se, että koko järjestö heti omaksuu uudet tavat. Pikku hiljaa uudet tavat kuitenkin muuttuvat normaaliksi toiminnaksi ja jääräpäisimmätkin alkavat kuin huomaamattaan toimimaan niiden mukaisesti.

DIA 16 Tee tavat näkyväksi

Kun järjestössä on päätetty ottaa käyttöön uusi toimintatapa tai järjestää kestävästä kehitystä edistävä tempaus, kannattaa ensimmäisenä kiinnittää huomiota näkyvään tiedottamiseen. Toiminnasta kannattaa tehdä osallistujille myös mahdollisimman helppoa. Esimerkiksi paikkaan, missä syntyy lähinnä energijaeetta (kuten käsienvesupaikkaan, jossa on paperipyyhkeitä), kannattaa laittaa ainoastaan energijaeastia. Näin paperipyyhkeet osataan lajitella oikein ilman empimistä monen eri roskakorin välillä.

4V-hanke
Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin

Erilaisilla mittauksilla ja testeillä voidaan havainnollistaa nykyisiä kulutustottumuksia ja verrata niitä tilastojen keskiwertokulutukseen. Esimerkiksi laitekohtaisen sähkönkulutusmittarin avulla voi seurata, mitkä järjestön laitteista ovat energiasyöppöjä ja mitkä energiatehokkaita. Sähkönkulutus mittareita saa useimmiten lainaan omalta energiayhtiöltä. Kiinteistöihin asennetaan nykyään myös älykkäitä sähkömittareita. Niiden avulla kiinteistön sähkönkulutusta voi seurata jopa reaaliaikaisesti.

DIA 17 Haasta muut mukaan ja verkostoidu

Erilaisilla haasteilla ja kilpailuilla voidaan innostaa muutkin mukaan ja löytää aivan uudenlaisia ratkaisuja. Esimerkiksi *Ekotekokilpailu* -käytännössä on esitelty, minkälaisia tuloksia saavutettiin kun Vantaan koululaiset ja muu koulun henkilökunta haastettiin itse miettimään, miten energiaa voidaan säästää. (www.4v.fi/hyvatkaytannot)

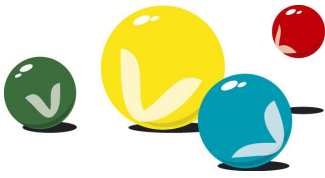
Yhteisten päämäärien saavuttamiseksi kannattaa tehdä yhteistyötä vaikka lähistön muiden järjestöjen, kunnan viranomaisten, asukkaiden tai yritysten kanssa. Toisinaan pelkkä kuulumistenvaihto samoissa tehtävissä toimivien kanssa, eli vertaistuki, tarjoaa paljon uusia ideoita ja energiaa. *Virtaa verkostoitumisesta - joukossa on voimaa* esitteestä (www.4v.fi/julkaisut) löytyy lisää ideoita verkostojen ja yhteistyön luomiseen paikallistasolla järjestöjen ja muiden alueellisten toimijoiden sekä kuntien työntekijöiden kesken.

DIA 18 Hyödynnä muutos

Kun muutetaan uusiin tiloihin tai tehdään retki tutusta poikkeavaan paikkaan on hyvä tilaisuus ottaa käyttöön entistä kestävämpiä tapoja. Esimerkiksi jos retkelle mennään ensimmäisen kerran pyörällä, saattaa siitä muodostua useiden vuosien ajan vaalittava perinne. Uusiin tiloihin kannattaa myös alusta asti miettiä sopivat paikat kierrätyspisteille. Uusissa tiloissa käyttäjillä ei ole vielä rutiineja, jolloin entisestä poikkeavat järjestelmät on helpompi omaksua.

DIA 19 Seuraa ja anna palautetta

Toiminnan jatkuvuuden kannalta on olennaista, että tehdyistä toimenpiteistä muistetaan kiittää ja havaitut positiiviset muutokset nostetaan näkyvästi esiin. Mittareina voivat olla esim. sähkölaskun suuruus, jäsenistön määrä, aktiivisten toimijoiden määrä jne. riippuen

4V-hanke
Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin

aina kulloinkin suoritetusta toimenpiteestä. Hyvä kestävän kehityksen mukainen julkisuuskuva saattaa vaikuttaa positiivisesti myös rahoitusta haettaessa

Palkinto voi olla myös tempauksen tai tapahtuman saama näkyvyys mediassa. Tämäkin kannattaa tuoda näkyvästi esiin koko jäsenistölle.

DIA 20 Ota keke osaksi järjestön arkea

Kun tarpeeksi moni tekee ympäristötekoja tulee toiminnasta normaalia, jolloin muiden on helppo toimia samoin. Uudet käytännöt sujuvat ikään kuin huomaamatta. Järjestön toiminnalla on myös vaikutusta siihen miten jäsenet toimivat omassa arkielämässään.

Kohtuus on hyvä sana. Kannattaa aloittaa kohtuullisen kokoisilla teoilla eikä toteuttaa kaikkea välttämättä yhtä aikaa. Kohtuus kaikessa. Käytetään kohtuullisesti luonnonvaroja, edetään teoissa kohtuullisella vauhdilla, ei kaikkea kerralla ja tehdään kohtuullisen kokoisia tekoja. Ja tietysti ollaan myös kohtuullisen onnellisia eikä toteuteta ekotekoja hampaat irvessä.

DIA 21 Työstetään aiheita oman järjestön käyttöön

Loppuun kannattaa varata reilusti aikaa, jolloin osallistujat voivat keskustella ja jakaa kokemuksiaan ja ideoitaan. Keskustelua voidaan pohjustaa antamalla osallistujille mietittäväksi seuraavat kaksi kysymystä

Kysymys: Mikä olisi sopiva ensi askel/toimenpide järjestösi?

Osallistujia pyydetään ensin miettimään näitä kysymyksiä noin 5 minuuttia itsekseen. Tämän jälkeen kaikki kertovat vuorotellen vastauksensa. Jos ryhmä on iso, kannattaa kysymysten purku tehdä esimerkiksi 8-10 hengen ryhmissä. Toisena kysymyksenä voidaan esittää

Kysymys: Mikä tuntuu haastavimmalta keke-toimenpiteeltä ja miksi?